

ש'מלחשים לה באזנה, ואז לא ירחיקו הדברים האמיתיים: זה נופל.
כאלו אומרת מילדי העברים זה שבמים, ולכן נפלה חמלה בלבה, שלא
עשנה כן לכל ילד, או אולי רוח הקודש רמו זאת בדבריה שלא יקרה
בן: ואינן יודעין מה צופין. כי כל ידיעתם רק ידיעה כללית, ואינם
יודעים האמת על בריו: ושעו. כאלו מרמו הכתוב זהו המי מריבה
אשר נגזר על עמשה, לא כמו שדימו האצטגנינים: בשבילי. כי אז
תבטל הגזירה שדימו שמושיעם נאמר: ולקח בימים יבום זה. וזהו
תרגומו בכתוב מילדי העברים. זה היום בתמימה. בימים שיהיה כן

מסורת המדרש
בו מדליה י"ג קידושין
ל"ה:
גח. תחומות כאן
סימן ז'
נט. עבודה זרה כ"ו.
תוספתא עבודה זרה
רש פ' ז'
ס. ילקוט ישעיה רמז
ע"ג:

אם למקרא

את מי יורה דעה
ואת מי יבין שבועה
גמלי פחלב עתיקי
מש"ס:
(ישעיה כח:)

ידי משה

[בה] שהעלימה
את דבריה. עיין
מסות כהונה. אבל
אין הלשון משמע כן.
ואני אומר, שהעלימה
את דברי בת פרעה
שהמרה לה הילכי
וגו', וכדלעיל ופסקא
כב. כל העולם אין כו'
ובני כו' ואת עובדת
כו':

שינוי נוסחאות

[בה] כותית
(פעמיים). צריך
לומר "נכרית", ומה
שכתוב בספרים
המאוחרים "כותית"
הוא מחמת הצנועה:

בשבעה באדר. עיין רש"י בגמרא: (בה) ותאמר אחותו. האלך
וקראתי לך אשה מניקת מן העצירות: ובי אסור. ועיין עבודה זרה דף
כ"ז (ע"א): על כל המצירות. לשון גומל הוא, והכוונה על הכרה
מניקות מהן, או על כל העומדות שם, וכמו ונודע להן שלא יק מוכות:

את מי יורה דעה. וסיפא דקרא
ואת מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי
מש"ס. ויקשה איזה דעה ושמעה
יורה ויבין לקטנים כאלו, על כן
דורש על שכתוב בכתובים הקדומים,
כהן ונביא שגו בשכר, ועל זה אמר
לנביאים כאלו אין ללמד דעת, כי אם
לקדושים מתולדתם, כמו משה שלא
יק מהמלכות: עלמה שהלכה
בזריות. שהיה לו לומר אחותו,
כמו שכתוב ותאמר אחותו, על כן
דורש על פי מדה ט"ז מיוחד במקומו,
דכאן עיך שם עלמה בזריות, אף
שלא היה אז אלא בת שש שנה, וכמו
שאמרו לפיל פרשה זו סימן י"ג, ועיין
שם מענין זריותה. ועיין ויקרא רבה
סוף פרשה י"א, בעלמות בזריות.
ועיין שיר השירים רבה פסוק על כן
עלמות: רבי שמואל אמר. בגמרא
הגירסא רבי שמואל בר נחמני אמר
שהעלימה דבריה, שלא אמרה שהיא
אמו, וכל זה על פי מדה ט"ז וממלך,
ועיין ילקוט כאן: שליבי הוא. שהיה
לו לומר הילכי את הילד הזה, ותיבת
הילכי מיותר:

[עבודה זרה ב, א] אלא למה אמרה כן, לפי שהחזירה לה למשה על כל
המצירות להניק אותו ופסל את בולן, ולמה פסלן, אמר הקדוש
ברוך הוא: הפה שעתיד לדבר עמי וינך דבר טמא, והיינו דכתיב
(ישעיה כח, ט) "את מי יורה דעה וגו'", למי יורה דעה ל'גמולי מחלב
וגו' " (שם), דבר אחר, למה פסל דדיקה, אמר הקדוש ברוך הוא: זה
עתיד לדבר עמי, למחר יהיו המצירות אומרות: זה שמדבר עם
השכינה אני הניקתיהו. [ב, ח] "ותלך העלימה", למה קראה הכותב
העלימה, רבי שמואל אמר: שהעלימה את דבריה. [ב, ט] "ותאמר לה בת פרעה
הילכי", אמר רבי חמא בר רבי חנינא: נתנבאת ולא ידעה מה נתנבאת, "הילכי", שליבי הוא.

מתנות כהונה

את בולן. כלומר לא ראה משה לינק מאחת מהן: לגמולי חלב.
פירוש רש"י למי שגמל והפריש עליו מחלב טמא ונעתק מש"ס
טמאים לאותו למד הקד"ה התורה: שהלכה בזריות בעלמה.
כן פירש רש"י שכל כחה עליה כמו חזק ואומץ ת' תקוף ואלס.
וצפרק קמא דסוטה גרס וזיה בעלמה: שהעלימה בוי. שלא
אמרה כי היא אחותו: שליבי הוא. שלך הוא כלומר בך הוא:

נחמד למראה

הילכי מבין הפעיל, גם בלאו הכי מקרא מסורס הוא, כי
שיעור הכתוב כך הוא לבי והילכי לי את הילד, ומדקאמרה הילכי את
הילד הזה וגו', לזה אמר רבי חמא בר נחמני נתנבאת ולא ידעה מה
נתנבאת, הי שליבי כאלו הן שתי מלות, ולשון מזלי הוא שהוא קרוב
ללשון ארס:

אשר הנחלים

הריסות, כי מדרך עובדי אלילים הקדמונים, בעת שראו או דימו על
איש מה שהוא מיוחד במעלתו, מהר עשוהו אלהו והקריבו אליו,
ובודאי היה נצמח מזה כמה תועבות וגלולים, כמפורסם בדברי הימים
אשר להם: בזריות. שאלים בארמית לשון חזק. ורבי שמואל דרש
שלבן קראה לו בשם זה, להורות גם כן על חכמתה שהעלימה דבריה
ולא הגידה מה הוא לה, אף שראתה מחמלת בת פרעה עליה, עם כל זה
עצמה מלהגיד לה: שליבי. כמו לך שלך. כאומר אולי הוא שלך
מה לך ומה רל זה אני אינכם את שררד. ולכן אמרה ללשונו זה ואלו רות
הוא רל זה אני אינכם את שררד. ולכן אמרה ללשונו זה ואלו רות

בעצרים ואחד צניק נאמרה, כדאיתא בסדר עולם (רש"י): מי
שעתיד לקבל תורה בהר סיני. שנאמר זה (שמות לב, טו) מזה
ומזה הם כתובים: בשבעה באדר נולד משה. כדילף צפרק
קמא דקידושין (לה, א) מקראי: רובו של ראשון. לא חסר אלא
שבעת ימים, ורובו של שלישי דהיינו
ניסן, ואמנטי שלם אדר השני שלם
(רש"י): חשיב להו תלתא ירחי.
קשה לפי דרכי זה אינו עדיין תשעה
חדשים שלמים, למה לא הפנינו
עד תשלוש תשעה חדשים: (בה)
[ל] למה אמרה מרים מן
העבריות. דהא מפני הסכנה
שלא ירגישו שהוא מן העצרים, לא
היתה למרים לומר מן העבריות
(רש"י): ברשותה. של ישראלית
וכאן שהיה על ידי בת פרעה, איכא
חיות מלכות, וליכא למיחש, ומותר
אפילו ברשותה: וינך דבר טמא.
משום שבעת של ישראל רחמנים
ובישים, אף חלבן מגדל טבע כיוולא
בהן, כמו שכתב הר"ן: למי יורה
דעה. פירש רש"י למי למד הקדוש
ברוך הוא תורה, למי שגמל והפריש
עליו מדבר טמא ונעתק מן השדים
הטמאים, כמו ויעתק מש"ס: אני
הנקתיהו. ויקל בעיניה, אי נמי שלא
יבקשו לזכות על ידו להגלל מעשן
(יפה תואר): למה קראה הכותב
עלמה. הא כבר קראה הכותב
אחותו, אלא על כרחך לרמוז שהלכה
בזריות בעלמה בכל כחה (בעלמה):
שהעלימה את דבריה. שלא
אמרה שהיא אחותו, ושהיא מציאה
את אמה (רש"י). אף שראתה מחמלת
בת פרעה עליו עברה עלמה מלהגיד
לה: נתנבאת ולא ידעה מה
נתנבאת. שנתנבאת שלא בדעת
וכוונה: הילכי שליבי דרשוהו

חידושי הר"ל
[בה] ובי אסור
למשה לינק בו.
עיין חידושי הרשב"א
יבמות וקיד, א'
וביאור הגר"א יורה
דעה סימן פא ס"ק
לח:

חידושי הרש"ש

[בה] ותלך העלימה
בה
בוריות. עיין מתנות
כהונה שהעתיק בשם
רש"י חזק ואומץ כו'
ואלס, כנש"י הגירסא
ועלם צע"ן, אבל
בנפחא שלפניו
באונקלוס עיין
המגדים שם ודברים
לא כג הגירסא ואלס
בא', ואולי כיון רש"י
ז"ל על תרגום וינך
ביהושע א, ו, עיין שם:

באור מהרי"פ

[בד] חשיב ליה
תלת ירחי. ונריך
עיין, אם כן, היתה
יכולה להפיק עד
תשלוש שנה ירחים
שלמים, ויש לנבא
ועיין תולדות נח
הארוך:

הכי גרסין בששה בסיון נשלך בו. עד ששה בסיון יש
שלשה: הכי גרסין לית תברא. פירוש אינה סתירה וקושי:
רובו של ראשון. חדש אדר שלם לצד ששה ימים ורובו של
ניסן לצד תשעה ימים ואדר שני שלם: [בה] לא תניק וכו'.
מפני שמגדלת בן לעבודה זרה כדאיתא צפרק ב' דעבודה זרה:
ברשותה. אבל לא ברשות הנכרית דחיישין פן תהרגו: פסל

[בה] ותאמר לה בת פרעה הילכי אמר רבי חמא בר
חנינא נתנבאת ולא ידעה מה נתנבאת הילכי שליבי
הוא. נראה דדריש הכי משום דהוא לה למימר לבי מבין הקל
לא לכוונת ענין הליכה ממנו, אלא לכוונת זירוז המעשה שהיא
אחת מהוראות זה השורש כמו שכתב הר"ק צבור ילך. ומדכתיב

[בה] וינך דבר טמא. כי לרוב קדושת נפשו שהיה מוכן לנבואה
הגדולה, לא היה ראוי שימצא בקרבו אף שמץ טמא, אף בימי
ילדותו כי היה קדוש מבטן, ולכן מטבע נפשו לא אבה לינק מעובדת
אלילים: לגמולי חלב. כאלו הנביא הוכיח לישראל שאינם מקבלים
תוכחה, ולא אבו לקבל דיעה ושמעה, וזכר ההבדל, כאומר ראו נא
קדושת נותן התורה שהוא משה, כי רק לו לבדו ראוי להורות דעה,
והיא התורה העליונה, כי הוא נגמל ונעתק מחלב, כי היה בו טוהר
הנפש מחמת ילדותו. ואם אינכם אורכים לשמוע מאומה אף שראתם

מסורת המדרש
סא. תנחומא כח ס'
ח' כה"ט:
סב. ע"י בילקום
יחזקאל רמז שס"ז:

אם למקרא
מרב ענין פנול
רכלתחך חלקת
מקדשך ואוצא אש
מתוכך היא אכלתך
ואתהגד לאפר על
הארץ לעיני כל
ראיך:

(יחזקאל כתיב)
פי עיר בצורה פנול
נה משלח ונענב
פמדרש שם ירעה
עגל ושם ירעך וכלה
סעפיה:
(ישעיה כו"ז)

נתן לה הקדוש ברוך הוא שברה. דורש ואני אתן שכרך, שתיבת ואני מיותר, ודורש על הקצ"ה שנקרא ואני, כמו שאומרים אני וכו' הוסיפה נא, וזהו שכרך שמגיע לך מכבר: (בו) עשרים וארבעה חודש. שלא נתתו לה אלא שתיקה, ולא לגדלו, וכמו שכתוב והניקהו לי, ותיקהו ימי יניקה עשרים וארבעה חודש ולא יותר, ומזה יגדל הילד ותיחיהו, על כן דרש שצמי היניקה נתגדל ותביאדו וגו'. ויהי לה לבן, שנהגה זו אהבה כמו לבן: כמו שעתיד לעשות. פירוש מה שעשתה לו עתה, הוא לסימן ורמז נבואה על שעתיד לעשות צדיקת מלרים. ועיין לקמן פרשה י"ח סימן ו, ועיין דברים רבה פרשה י"ח: ליפרע מאביה. דעת מדרש זה שפרעה חיה כל הרד"י שנה של ימי הגלות, לבד מה שחיה תחלה, וכמו שדרש לעיל (סימן ח) חדש שנתחדשו גזירותיו, ומה שכתוב וימת, פירוש שלטטרע, וכמו שכתוב ביום סימן ט, הוא התחיל בעולה תחלה הוא לקח תחלה. ובספר הישר מוזכר כמה מלכים במלרים במשך זה, ונר"ך עיין: ואוציא אש מתוכך. וסיפא דקרא, היא אכלתך. וכמו שדרשו ויקרא רבה פרשה י"ח סימן ב, שחירס בעל אמו של נבוכדנצר וגדל (נבוכדנצר) צדיק, ובסוף הרגו, כמזכיר ביחזקאל כ"ח: שם ירעה עגל. ורש"י דקרא כי עיר צורה דד, היינו צורה. וכמו שכתוב סנהדרין ל"ח (פ"א), במעשה דרבי יהושע בן לוי. וכלן מפורש דלא כפירש"י שם, שהיה שם יתרו כדלעיל סימן ט, ועל כן ברח משה אלל יתרו, וזכה שהיה חתנו. ועיין בילקום בשם דברי הימים של משה, והוא בספר הישר:

[ב. י] "ואני אתן את שכרך", אמר רבי חמא בר חנינא: לא דיין לצדיקים שמחזירין להן אבידתן אלא שנוטלים שכר. [ב. י] "ותקח האשה הילד ותניקהו", באותה שעה נתן לה הקדוש ברוך הוא מקצת שכרה, שהיא היתה מחיה את הילדים, וכן הקדוש ברוך הוא החזיר לה את בנה ונתן לה שכרה:

כו [ב. י] "ויגדל הילד", כ"ד חדש הניקתו ואמה אומר "ויגדל הילד", אלא שהיה גדל שלא בדרך כל הארץ. [ב. י] "ותבאהו לבת פרעה וגו'", שהיתה בת פרעה מנשקת ומחבקת ומחבבת אותו באלו הוא בנה, ולא היתה מוציא אתו מפלטרין של מלך, ולפי שהיה יפה הבל מתארים לראותו, מי שהיה רואהו לא היה מעביר עצמו מעליו, והיה פרעה מנשקו ומחבקו והוא נוטל בתרו של פרעה ומשימו על ראשו כמו שעתיד לעשות לו בשניה גדול, סימן הקדוש ברוך הוא אמר לחירם: (יחזקאל כח, יח) "ואוצא אש מתוכך היא וגו'", וכן בת פרעה מגדלת מי שעתיד ליפרע מאביה, ואף מלך המשיח שעתיד ליפרע מאדום וישב עמהם במדינה, שנאמר (ישעיה

כו, י) "שם ירעה עגל ושם ירפך וגו'", והיו שם יושבין חרטומי מצרים ואמרו: מתייראין אנו מזה שנוטל בתרך ונותנו על ראשו, שלא יהיה זה אותו שאנו אומרים שעתיד ליטול מלכות ממך, מהם אומרים להורגו מהם אומרים לשורפו, והיה יתרו יושב וביניהן, ואומר להם: הנער הזה אין בו דעת, אלא בחנו אותו והביאו לפני בקערה זהוב וגחלת, אם יושיט ידו בזהוב יש בו דעת והרגו אותו, ואם יושיט ידו לגחלת אין בו דעת ואין עליו משפט מות, מיד הביאו לפניו ושלח ידו ליקח הזהוב, ובא גבריאל ודחה את ידו ותפש את הגחלת והכניס ידו עם הגחלת לתוך פיו ונבזה לשונו, וממנו נעשה כבד פה וכבד לשון. [ב. י] "ותקרא שמו משה", מפאן אמה למד שכרן של גומלי חסדים,

וכשהורה יתרו שלא היה בן דעת, תלו הדבר בסכלות שנוטל הכתר ליזוף, כנוטל גחלת בלי שום בחינה (יפה תואר): והיה יתרו יושב ביניהם. שיתרו היה אחד משלשה יועלי פרעה, והוא היה הטוב שבהם, שהרי איז שחק וכלעם יען לרעה: והבנים ידו עם הגחלת לתוך פיו. כדרך העוללים הקמנים, שכל מה שמשיגים נותנים לתוך פיהם:

אשר הנחלים

חשב שאינו בן דעת מאומה, רק בדרך הנערים המתענגים מדבר הדר, ואות הוא על שכלו, כי הניח על ראשו כמו שראה שמונת על ראש פרעה. ולכן בחנו אותו בדבר הדור ומזהיר כזהב וגחלת, שאם יושיט לגחלת, זה אות שעושה כן מפני הדרו שהוא הדור מזהב, אבל אין בו דעת להבין שהיא שורפת. אך על ידי גס לקח הגחלת והושיט לתוך פיו,

בשתי תיבות הי לכי. ראה לומר הרי שלך (רש"י ויפ"ת): אלא שנוטלין שבר. וכחן לן קרא זה שאלמרה ואני אתן את שכרך, לאשמועינן שכל הגדיקים יפיה תואר: באותה שעה נתן לה בו. להכי קאמר ותקח, כי לקחה מיד ה' מקצת שכרה בעולם הזה בהחזרת הילד וקיצול שכר על יניקתו (יפה תואר): שהיא היתה מחיה הילדים. שהמילדות הן יוכדז ומרים, או יוכדז ואשת אהרן, וזה לומר שתרתי למיטותא עבדה, אחת שהיתה מחיה הילדים, שנית שהיתה מספקת להם מזון, כך נתן לה הקדוש ברוך הוא מקצת שכרה שהחיה את בנה, וגם נתן לה שכר הנקה, אבל עיקר שכרה הוא מה שאמר ויעש להם בתיס (תולדות נח): (בו) [לא] עשרים וארבעה חודש הניקתו. דמלל פירש כאן כמה זמן הניקתו מסתמא הניקתו עשרים וארבעה חודש כסתם יניקת תינוקות: ואתה אומר ויגדל. דמשמע גדל ממנו כחומר, על דרך ויגדלו הגערים: עשרים וארבעה חודש הניקתו. הא דלא אמר שתי שנים הניקתו, משום דחדש הניכור עולה למנין עשרים וארבע חודש, ושנה שגולד זו משה היתה מעוברת, כדאיסתא לעיל סימן כ"ט: היתה בת פרעה מנשקת. שזה דכתיב ויהי לה לבן, פירוש שהיה חביב לה כבן מתוך יופיו, ואגב זה אמר שמרוב יופיו היו הכל מתארים לראותו, ופרעה גם כן היה משתעשע בו, עד שהיה לב משה גם עליו ונוטל בתרו מראשו כו' (יפה תואר): ולא היתה מוציא אתו בו. מדכתיב ויגדל משה ויאל אל אחיו כו', משמע דעד השתא לא יאל משה: ולפי שהיה יפה בו. והיתה מתייראה מפני עין הרע (תולדות נח): לא היה מעביר עצמו מעליו. פירוש לא היה מעביר עינו מעליו: והוא נוטל בתרו בו. מסורת היה זה בידם, וכן נמלא בדברי הימים דמשה (תולדות נח): וכן הקדוש ברוך הוא אמר לחירם בו. כי זה מנפלאות ה' שהיה נפרע מאדם על ידי היואל ממנו, על דרך (סנהדרין לט, ז) מינייה וביה אבא שדי ביה נרגא: יושב עמהם במדינה. כמו שאמר בפרק חלק שיושב בשמים נגד רומי: שם ירעה עגל ושם ירפך וגו'. וכלה סעפיה, ופירוש שם ירעה ויתגדל בן דוד כעגל וכלה סעפיה: שלא יהיה זה אותו בו. מפני שראו אומן לבדו, לכן

פחדו שלא יהיה זה המושיע את ישראל, וכשהורה יתרו שלא היה בן דעת, תלו הדבר בסכלות שנוטל הכתר ליזוף, כנוטל גחלת בלי שום בחינה (יפה תואר): והיה יתרו יושב ביניהם. שיתרו היה אחד משלשה יועלי פרעה, והוא היה הטוב שבהם, שהרי איז שחק וכלעם יען לרעה: והבנים ידו עם הגחלת לתוך פיו. כדרך העוללים הקמנים, שכל מה שמשיגים נותנים לתוך פיהם:

שנוטלין שבר. עבור צערם שסבלו עד הגה: [כו] ואתה אומר ויגדל. פירוש היתכן לקרותו גדול בעת שנגמל משדי אמו, הלא קטן הוא עודנו. ומפרש שבאמת היה גדול שלא כדרך טבע שאר הילדים, וכאומר ויגדל הילד, בעת גמלו היה כמעט גדול, כי נראה בו הגבורה ועוז הנפש בגופו ובנפשו: והוא נוטל בתרו. המעשה הזאת הוא

שנוטלין שבר. עבור צערם שסבלו עד הגה: [כו] ואתה אומר ויגדל. פירוש היתכן לקרותו גדול בעת שנגמל משדי אמו, הלא קטן הוא עודנו. ומפרש שבאמת היה גדול שלא כדרך טבע שאר הילדים, וכאומר ויגדל הילד, בעת גמלו היה כמעט גדול, כי נראה בו הגבורה ועוז הנפש בגופו ובנפשו: והוא נוטל בתרו. המעשה הזאת הוא

הקדוש הרד"ל
[כו] ונבזה לשונו
כח. והיה זה רמז על
סעפיה לו, שנתפס
פלאשו באמר שמו
לא המורים:

הנהושי הרש"ש
[כו] לחירם
ואוציא
אש
מתוכך. טיין ביקרא
קנה פרשה יח, ב
והוא היה בעל אמו
על נבוכדנצר והוא
הרגו:

אמרי יוסף
[כו] אף הקדוש
ברוך הוא החזיר
לה בנה. וזה ואני
אתן שכרך, אמר
הקדוש ברוך הוא
בשם החזקת הילדים
יומן לך בקי: [כו]
וממנו נעשה כבד
פה. וזה מי יסוס אלס
בטוה, ולהזכיר הגם
שעשיתי עמך, נשארת
כד פה:

יבוא. פירוש, דקשה

[ז] רבי אליעזר
 ושל רבי יוסי
 גלילי אומר ראה
 שוי גדול על
 זן. כאן משוכת
 ירסא, והגירסא
 בונה עיין בזיקרא
 ה פרשה ל"ז (סימן
 :ב)

למה ליה ויכל ויכל שתי

חידושי הר"ל
[בח] ובויקרא רבה
פרשה לב. ועיקרה
שניה במכילתא
דבא ר"ס פרשה ה'
ומבשק להרגו.
כדאמרין עלה דרביס
ל"י עבד אשורא
פסחא ליה דליות
פרכינן כי נאפו
חם צייה: מה
שעתיד לעשות
לו בשדה. שהיה
נכנסו להכותו שיעור
לן אמר לו ודאי חייב
מיה סבא להרגו
הקסם כ"ל של דתן.
מחומי עשירי
היפסא על אחותו של
דן, ודליתא בילקוט
בס דברי הימים של
משה וספר הישר,
שהעש שחש שהיה
רשע ליום המחרת
ותקן לו אכירס היו
לח האשה שנטמאה
מן המלך, ור"ל בעלה
לגסה על זה. חלל
עליון עיני דהאשה
היה בת דברי למטה
ן ודקן ודאכירס
ממטה רחוב:

חידושי הר"ש
[בח] הולכים
לבתי השוטר
בר' להוציא
למלאכתן. פירוש,
מלאכה המועלת
עליהן היינו לאסוף
עשירות לעבודתם
ולעשר עליהם,
ועודו מזו פירש'
על כל לסבולותיהם,
למלאכתם שיש להם
בביתם כ"ל עיני שם,
ואולי יסוף להוציא
פירוש שהשוטרים
יחלו עשירותם
למלאכתן ממש, חל
מלכת עבודה אל
העלה על השוטרים,
עין ר"ל בפסוק ויכו
שוטרי בני ישראל
שמות ו' י"ז. ויש
הלקוט בשם אכירס
ז"ל לטון, וזל כנס
עשירות, וכן הוצא
לקמן בויקרא רבה
פרשה לב, ד, כנס לי
השוטר, ולר"ל לומר
מה שאמר בסמוך
החזירו לעבודת פך,
היו בחזרו הפעם,
ועתה חזרו לא הוכר
שהיה חזרו עבדי
שוטר, אבל מדכתיב
גביה איש משמש
שהיה לו איש שררה,
ואיש הוא לן אדון
וחשבו כמו, הלא איש
אדם (שמואל א' כו,
טו) להכריז, ובגמרא
משה פרק קמא
דיומא (א, ג) איש
היה גדול מכה אותו
ומבשק להרגו בר'.
ודאי זה חייב מיתה
כמה שכתוב ומכה
אדם יומת. נראה
שמעשה מכה אדם
היה שמכה אותו

(בח) הם מתים. והוא וירא בסבלותם שראה להם תיקון שיוכלו לעמוד בסבלותם שלא יכשל כח הסבל: ותקן להם בר'. והוא שתקנו ישמע משה במתנת חלקו, שהיה שמה על שבת הקדוש ברוך הוא שיעשו בשבת זיוס שבת הוא להם: מה ראה בר'. מה חידוש ראה להיות איש מלרי מכה עברי עד שהרגו בעצור זה, כי מאחר שראה בסבלות ודאי שיראה רבים מוכים, חלל ודאי חידוש דבר מה ראה בזה, והוא מעשה המלרי בבית ובשדה, לא ההכאה הנגלית בפשטות המקרא, והקדים המאמר בשלל חרבע דברים נגאלו כו', ואחד מהנה שלא נחשדו נשי ישראל בעריות, להורות שרק אחת מהן הוא שנסבלה, ופרסמה הכתוב וזו היא שלומית בת דברי, כדאמר סוף פרשת אמור עיני שם כל הענין באריות (יפה תואר): אחת היתה ופרסמה כתוב. דלס לא כן למאי מנגלה הכתוב שם אמו ומשפחתו, חלל למעוטי אשר נשים מישראל בא ויפה תואר: נוגשים היו מן המצרים. כדכתיב והנוגשים אלים לאמר: ושוטרים מישראל. כדכתיב ויכו שוטרי בני ישראל, וכתיב ויבואו שוטרי בני ישראל ויעקו אל פרעה וגו', ומכין דנוגשים אלים והשוטרים מוכים ונעקים, חלמא חלו ישראל ואלו מלרים, ולכן חלו היו מרחמים ולא חלו: לקריאת הגבר. כשקרא התרגול: וחזר המצרי. כי כן היה דרך השוטרים לאחר שהקימו את העם למלאכתם חזרו לביתן, ולכן סברה שהוא בעלה ואנוסה היתה: החזירו לעבודת פך. והענינו מלהיות שוטר: והיה מכה אותו ומבשק להרגו. שלא יגלה הדבר כי חרפה הוא לו, או שמה יודע למלכות, כי לא היה להם רשות לעשות כזאת: מה שעתיד לעשות בשדה. כלומר שהרגו על מה שראה להרגו להעביר, דקין דוק שניתן להגילו בנפשו, ואמר שראה ברוח הקודש, זה משום דכתיב ויפן כה וכה, דריש ליה שתי רחיות, ולריכין להשוות כשם שהראה שבבית הוא ברוח הקודש ודאי, ויש חיוס מיתה על הדבר, כן מה שצדקה הוא ראיית רוח הקודש

חידושי הר"ל
[בח] ותקן להם בר'. והוא שתקנו ישמע משה במתנת חלקו, שהיה שמה על שבת הקדוש ברוך הוא שיעשו בשבת זיוס שבת הוא להם: מה ראה בר'. מה חידוש ראה להיות איש מלרי מכה עברי עד שהרגו בעצור זה, כי מאחר שראה בסבלות ודאי שיראה רבים מוכים, חלל ודאי חידוש דבר מה ראה בזה, והוא מעשה המלרי בבית ובשדה, לא ההכאה הנגלית בפשטות המקרא, והקדים המאמר בשלל חרבע דברים נגאלו כו', ואחד מהנה שלא נחשדו נשי ישראל בעריות, להורות שרק אחת מהן הוא שנסבלה, ופרסמה הכתוב וזו היא שלומית בת דברי, כדאמר סוף פרשת אמור עיני שם כל הענין באריות (יפה תואר): אחת היתה ופרסמה כתוב. דלס לא כן למאי מנגלה הכתוב שם אמו ומשפחתו, חלל למעוטי אשר נשים מישראל בא ויפה תואר: נוגשים היו מן המצרים. כדכתיב והנוגשים אלים לאמר: ושוטרים מישראל. כדכתיב ויכו שוטרי בני ישראל, וכתיב ויבואו שוטרי בני ישראל ויעקו אל פרעה וגו', ומכין דנוגשים אלים והשוטרים מוכים ונעקים, חלמא חלו ישראל ואלו מלרים, ולכן חלו היו מרחמים ולא חלו: לקריאת הגבר. כשקרא התרגול: וחזר המצרי. כי כן היה דרך השוטרים לאחר שהקימו את העם למלאכתם חזרו לביתן, ולכן סברה שהוא בעלה ואנוסה היתה: החזירו לעבודת פך. והענינו מלהיות שוטר: והיה מכה אותו ומבשק להרגו. שלא יגלה הדבר כי חרפה הוא לו, או שמה יודע למלכות, כי לא היה להם רשות לעשות כזאת: מה שעתיד לעשות בשדה. כלומר שהרגו על מה שראה להרגו להעביר, דקין דוק שניתן להגילו בנפשו, ואמר שראה ברוח הקודש, זה משום דכתיב ויפן כה וכה, דריש ליה שתי רחיות, ולריכין להשוות כשם שהראה שבבית הוא ברוח הקודש ודאי, ויש חיוס מיתה על הדבר, כן מה שצדקה הוא ראיית רוח הקודש

חידושי הר"ל
[בח] ותקן להם בר'. והוא שתקנו ישמע משה במתנת חלקו, שהיה שמה על שבת הקדוש ברוך הוא שיעשו בשבת זיוס שבת הוא להם: מה ראה בר'. מה חידוש ראה להיות איש מלרי מכה עברי עד שהרגו בעצור זה, כי מאחר שראה בסבלות ודאי שיראה רבים מוכים, חלל ודאי חידוש דבר מה ראה בזה, והוא מעשה המלרי בבית ובשדה, לא ההכאה הנגלית בפשטות המקרא, והקדים המאמר בשלל חרבע דברים נגאלו כו', ואחד מהנה שלא נחשדו נשי ישראל בעריות, להורות שרק אחת מהן הוא שנסבלה, ופרסמה הכתוב וזו היא שלומית בת דברי, כדאמר סוף פרשת אמור עיני שם כל הענין באריות (יפה תואר): אחת היתה ופרסמה כתוב. דלס לא כן למאי מנגלה הכתוב שם אמו ומשפחתו, חלל למעוטי אשר נשים מישראל בא ויפה תואר: נוגשים היו מן המצרים. כדכתיב והנוגשים אלים לאמר: ושוטרים מישראל. כדכתיב ויכו שוטרי בני ישראל, וכתיב ויבואו שוטרי בני ישראל ויעקו אל פרעה וגו', ומכין דנוגשים אלים והשוטרים מוכים ונעקים, חלמא חלו ישראל ואלו מלרים, ולכן חלו היו מרחמים ולא חלו: לקריאת הגבר. כשקרא התרגול: וחזר המצרי. כי כן היה דרך השוטרים לאחר שהקימו את העם למלאכתם חזרו לביתן, ולכן סברה שהוא בעלה ואנוסה היתה: החזירו לעבודת פך. והענינו מלהיות שוטר: והיה מכה אותו ומבשק להרגו. שלא יגלה הדבר כי חרפה הוא לו, או שמה יודע למלכות, כי לא היה להם רשות לעשות כזאת: מה שעתיד לעשות בשדה. כלומר שהרגו על מה שראה להרגו להעביר, דקין דוק שניתן להגילו בנפשו, ואמר שראה ברוח הקודש, זה משום דכתיב ויפן כה וכה, דריש ליה שתי רחיות, ולריכין להשוות כשם שהראה שבבית הוא ברוח הקודש ודאי, ויש חיוס מיתה על הדבר, כן מה שצדקה הוא ראיית רוח הקודש

שחר מעסקיו. שמה שכתוב כי סר לראות מיותר, שכבר כתוב אסורה נא, ואם אינו ענין לכן, תנהו ענין למה שכתוב וירא בסבלותם. ועיין לעיל פרשה ב סימן ו' בזלפון אחר: (בח) את יום השבת. עיין לקמן פרשה ה' סימן י"ח, שהיו בידם מגילות שהיו משתעשעים בהם בשבת וכו', עיין מה שכתבתי שם: מה ראה. כמו שכתב (ולקמן סימן זה, שראה מה שעשה לו בבית ובשדה. וכן חסר המאמר והגירסא בתגומא, וירא איש מלרי, מי היה המלרי, אציו של מגדף, שנאמר ויקרא כ"ד (פסוק י') והוא בן איש מלרי, מכה איש עברי, בעלה של שלומית בן דברי וכו', עיין בשיר פסוק גן נעול, חלל דבי אליהו סוף פרק כ"ג, ושם בריש פרק כ"ד, ובמכילתא בא פסוק והיה לכם למשמרת, מדרש תהלים קכ"ג, ויקרא רבה פרשה ל"ב סימן ד, ובמדבר רבה פרשה י"ג סימן כ, עיין שם השינוי: וסבורה אני שאתה הוא. לפי מה שכתב כאן והיה סבורה שהיא בעלה, חס כן גם היא לא נחשדה, ואיך אמר אחת היא ופרסמה הכתוב. אך בויקרא רבה פרשה ל"ב שם, חיתא שיהא רמזה למלרי שיצא עליה, נחא. גם לפי מה שכתב כאן י"ש לייש, שחל לא היתה חסודה לא בא לידה מכשול גדול כזה: מה שעתיד לעשות לו בשדה. שהבין שכונת הכאתו אותו להרגו, חס היה מניחו: שבא על אשתו של דתן. שמה שכתוב וירא כי אין איש, היינו שלא היה שם איש אחר, רק המוכה לבדו, שראה וידע מה שעשה משה למלרי, ולמחרת בהכרח שהוא אמר למשה להרגני

חידושי הר"ל
[בח] ותקן להם בר'. והוא שתקנו ישמע משה במתנת חלקו, שהיה שמה על שבת הקדוש ברוך הוא שיעשו בשבת זיוס שבת הוא להם: מה ראה בר'. מה חידוש ראה להיות איש מלרי מכה עברי עד שהרגו בעצור זה, כי מאחר שראה בסבלות ודאי שיראה רבים מוכים, חלל ודאי חידוש דבר מה ראה בזה, והוא מעשה המלרי בבית ובשדה, לא ההכאה הנגלית בפשטות המקרא, והקדים המאמר בשלל חרבע דברים נגאלו כו', ואחד מהנה שלא נחשדו נשי ישראל בעריות, להורות שרק אחת מהן הוא שנסבלה, ופרסמה הכתוב וזו היא שלומית בת דברי, כדאמר סוף פרשת אמור עיני שם כל הענין באריות (יפה תואר): אחת היתה ופרסמה כתוב. דלס לא כן למאי מנגלה הכתוב שם אמו ומשפחתו, חלל למעוטי אשר נשים מישראל בא ויפה תואר: נוגשים היו מן המצרים. כדכתיב והנוגשים אלים לאמר: ושוטרים מישראל. כדכתיב ויכו שוטרי בני ישראל, וכתיב ויבואו שוטרי בני ישראל ויעקו אל פרעה וגו', ומכין דנוגשים אלים והשוטרים מוכים ונעקים, חלמא חלו ישראל ואלו מלרים, ולכן חלו היו מרחמים ולא חלו: לקריאת הגבר. כשקרא התרגול: וחזר המצרי. כי כן היה דרך השוטרים לאחר שהקימו את העם למלאכתם חזרו לביתן, ולכן סברה שהוא בעלה ואנוסה היתה: החזירו לעבודת פך. והענינו מלהיות שוטר: והיה מכה אותו ומבשק להרגו. שלא יגלה הדבר כי חרפה הוא לו, או שמה יודע למלכות, כי לא היה להם רשות לעשות כזאת: מה שעתיד לעשות בשדה. כלומר שהרגו על מה שראה להרגו להעביר, דקין דוק שניתן להגילו בנפשו, ואמר שראה ברוח הקודש, זה משום דכתיב ויפן כה וכה, דריש ליה שתי רחיות, ולריכין להשוות כשם שהראה שבבית הוא ברוח הקודש ודאי, ויש חיוס מיתה על הדבר, כן מה שצדקה הוא ראיית רוח הקודש

חידושי הר"ל
[בח] ותקן להם בר'. והוא שתקנו ישמע משה במתנת חלקו, שהיה שמה על שבת הקדוש ברוך הוא שיעשו בשבת זיוס שבת הוא להם: מה ראה בר'. מה חידוש ראה להיות איש מלרי מכה עברי עד שהרגו בעצור זה, כי מאחר שראה בסבלות ודאי שיראה רבים מוכים, חלל ודאי חידוש דבר מה ראה בזה, והוא מעשה המלרי בבית ובשדה, לא ההכאה הנגלית בפשטות המקרא, והקדים המאמר בשלל חרבע דברים נגאלו כו', ואחד מהנה שלא נחשדו נשי ישראל בעריות, להורות שרק אחת מהן הוא שנסבלה, ופרסמה הכתוב וזו היא שלומית בת דברי, כדאמר סוף פרשת אמור עיני שם כל הענין באריות (יפה תואר): אחת היתה ופרסמה כתוב. דלס לא כן למאי מנגלה הכתוב שם אמו ומשפחתו, חלל למעוטי אשר נשים מישראל בא ויפה תואר: נוגשים היו מן המצרים. כדכתיב והנוגשים אלים לאמר: ושוטרים מישראל. כדכתיב ויכו שוטרי בני ישראל, וכתיב ויבואו שוטרי בני ישראל ויעקו אל פרעה וגו', ומכין דנוגשים אלים והשוטרים מוכים ונעקים, חלמא חלו ישראל ואלו מלרים, ולכן חלו היו מרחמים ולא חלו: לקריאת הגבר. כשקרא התרגול: וחזר המצרי. כי כן היה דרך השוטרים לאחר שהקימו את העם למלאכתם חזרו לביתן, ולכן סברה שהוא בעלה ואנוסה היתה: החזירו לעבודת פך. והענינו מלהיות שוטר: והיה מכה אותו ומבשק להרגו. שלא יגלה הדבר כי חרפה הוא לו, או שמה יודע למלכות, כי לא היה להם רשות לעשות כזאת: מה שעתיד לעשות בשדה. כלומר שהרגו על מה שראה להרגו להעביר, דקין דוק שניתן להגילו בנפשו, ואמר שראה ברוח הקודש, זה משום דכתיב ויפן כה וכה, דריש ליה שתי רחיות, ולריכין להשוות כשם שהראה שבבית הוא ברוח הקודש ודאי, ויש חיוס מיתה על הדבר, כן מה שצדקה הוא ראיית רוח הקודש

חידושי הר"ל
[בח] ותקן להם בר'. והוא שתקנו ישמע משה במתנת חלקו, שהיה שמה על שבת הקדוש ברוך הוא שיעשו בשבת זיוס שבת הוא להם: מה ראה בר'. מה חידוש ראה להיות איש מלרי מכה עברי עד שהרגו בעצור זה, כי מאחר שראה בסבלות ודאי שיראה רבים מוכים, חלל ודאי חידוש דבר מה ראה בזה, והוא מעשה המלרי בבית ובשדה, לא ההכאה הנגלית בפשטות המקרא, והקדים המאמר בשלל חרבע דברים נגאלו כו', ואחד מהנה שלא נחשדו נשי ישראל בעריות, להורות שרק אחת מהן הוא שנסבלה, ופרסמה הכתוב וזו היא שלומית בת דברי, כדאמר סוף פרשת אמור עיני שם כל הענין באריות (יפה תואר): אחת היתה ופרסמה כתוב. דלס לא כן למאי מנגלה הכתוב שם אמו ומשפחתו, חלל למעוטי אשר נשים מישראל בא ויפה תואר: נוגשים היו מן המצרים. כדכתיב והנוגשים אלים לאמר: ושוטרים מישראל. כדכתיב ויכו שוטרי בני ישראל, וכתיב ויבואו שוטרי בני ישראל ויעקו אל פרעה וגו', ומכין דנוגשים אלים והשוטרים מוכים ונעקים, חלמא חלו ישראל ואלו מלרים, ולכן חלו היו מרחמים ולא חלו: לקריאת הגבר. כשקרא התרגול: וחזר המצרי. כי כן היה דרך השוטרים לאחר שהקימו את העם למלאכתם חזרו לביתן, ולכן סברה שהוא בעלה ואנוסה היתה: החזירו לעבודת פך. והענינו מלהיות שוטר: והיה מכה אותו ומבשק להרגו. שלא יגלה הדבר כי חרפה הוא לו, או שמה יודע למלכות, כי לא היה להם רשות לעשות כזאת: מה שעתיד לעשות בשדה. כלומר שהרגו על מה שראה להרגו להעביר, דקין דוק שניתן להגילו בנפשו, ואמר שראה ברוח הקודש, זה משום דכתיב ויפן כה וכה, דריש ליה שתי רחיות, ולריכין להשוות כשם שהראה שבבית הוא ברוח הקודש ודאי, ויש חיוס מיתה על הדבר, כן מה שצדקה הוא ראיית רוח הקודש

מסורת המדרש
סו. ויקרא רבה פרשה ל"ב. במדבר רבה פרשה כ'. שיר השירים רבה פרשה ד' פסוק י"ג. מכילתא סדר בא פרשה ה'. תגומא סדר בלק סימן ט"ז. פסוקא י' פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ח. מדרש תהלים מזמור קי"ז. תנא"ל פרק י"ד. ופרק כ"ג. וכו' ליקוט סדר בשלח רמז רכ"ז. ליקוט סדר אמור רמז תרנ"ז. ליקוט סדר פינחס רמז תשע"ג. ועיין במדבר רבה פרשה י"ג:
סו. מדרש תהלים מזמור קכ"ג. ליקוט שיר השירים רמז תתקפ"ח:
סח. ויקרא רבה פרשה ל"ב כל הענין. חורט כהניס סדר אמור. תגומא כאן סימן ט'. ותגומא סדר אמור סימן כ"ד. פיר"א פרק מ"ח. ליקוט אמור רמז תרנ"ז:

אם למקרא
ויקב בן האשה הישראלית את השם ויקבל ויבואו אתו אל משה ושם אמו שלמית בת דברי למשה דן:
(ויקרא כ"ד)
ויקב בהקדוה לשלמיה ויקב אדם יומת:
(ויקרא כ"ב)

ידי משה
[בח] שבא על אשתו של דתן. וקשה להבין, כי מי הגיד למדעם שיהיה אשמו של דברי ואין זה חלל דברי נכחיות. ונראה לי שלר"ל להיות חובה

ענף יוסף
[בח] ולגן שבא על אשתו של דתן. ודליתא בילקוט ראובני פרשה זו חס לשון, ויקל העברי לביתו לגרש את

שינוי נוסחאות
[בח] כמו שכתוב בשיר השירים רבה, ובויקרא רבה פרשה ל"ב. גם כאן ב"י וילנא (וגם ב"י וארשא) הכניסו חיבות אלו לתוך סוגריים, אבל בשאר כל הספרים הוא הכתוב בלי מונחים: